

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
ПАНЬКОВОЇ ТЕТЯНИ ВІКТОРІВНИ
на тему: «ПОЛІПРЕДИКАТИВНІ СКЛАДНОПІДРЯДНІ РЕЧЕННЯ:
СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ І КОМУНІКАТИВНО-
ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТИ
(на матеріалі англомовної художньої прози)»,
подану на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук
зі спеціальності 10.02.04 – германські мови

Рецензована дисертаційна робота присвячена комплексному аналізу поліпредикативного складнопідрядного речення в сучасній англійській мові.

У центрі уваги дослідниці знаходяться проблеми предикативних відносин, що традиційно розглядаються як віддзеркалення процесів оточуючого світу в мисленнєвих структурах. Останні віддзеркалюються у мові як системі і мовленнєвій діяльності – як реалізації цієї системи. Отже, зазначена проблема відноситься не тільки до сухо мовних, але й належить до загальнофілософських питань взаємопроникнення та взаємопов'язаності мови і мислення, що знаходилися в центрі наукових пошуків ще з часів античності. Проте, попри довгу історію вивчення цієї сторони буття, одної думки про шляхи і конкретні механізми процесу віддзеркалення думок людини у її висловлюваннях так і не сформувалося.

Аналізуючи складнопідрядні речення, дослідники намагаються поєднати структурні та семантичні критерії, вивчити принципи присиднання підрядної частини речення до головного, а також проникнути в глибину сутність формально-змістовних відношень головної і підрядної частин.

Складнопідрядні речення поєднують в собі структурно-семантичні компоненти, що ієрархічно актуалізовані на різних мовних рівнях. Зазначений факт уможливлює переглянути їхній розгляд як вербально організованої системи для передачі повідомлення особливого типу.

Актуальність роботи не викликає сумнівів і визначається об'єктивною потребою поглибити теоретико-методологічну базу вивчення поліпредикативних речень в системі англійської мови. Доречність проведеного дослідження підсиlena також сучасною тенденцією до семантизації синтаксичних досліджень. Лінгвісти все частіше наголошують на необхідності систематизованого та багатоаспектного розгляду складних речень взагалі та різних типів складнопідрядних речень зокрема (Quirk, Greenbaum, Leech, Svartvik, 1985; Collins Cobuild English Grammar, 1991; KaySue, Jones Vaughan, Joan Hird, 2009; R. Nordquist, 2018).

Зауважимо, що традиційно, найголовніші гносеологічні проблеми були пов'язані з судженнями, які І. Кант охарактеризував як «синтетичні апріорі», складні конструкції, за І. Кантом, з обов'язковою умовою для формулювання неелементарних суджень, відрізняються багатовекторністю, різномодусністю, ієрархічністю і підпорядкованістю. Усі ці ознаки віддзеркалюються тільки у складнопідрядному реченні як особливому типі вербального оператора для передачі складної підпорядкованої інформації.

Отже, подана на захист рецензована робота представляє собою багатопланове лінгвістичне дослідження, в основу якого покладено глибоке вивчення взаємозв'язків функціональної, структурної та комунікативно-прагматичної природи ПІСПР. Робота п. Тетяни спрямована на глибинний аналіз верbalьних механізмів структурної організації речення як базової одиниці повідомлення, знаходиться у річиці актуальних досліджень вербального кодування й ієрархічного розподілення інформації. Спираючись на концепцію універсальної генетичної спільноти та рефлекторності у формуванні мовленнєвого повідомлення, дисертантка намагається випрацювати закономірності відображення різнопривневих мовних відносин в англійському складнопідрядному реченні.

Дослідниця ставить собі за *мету* виявлення та комплексний аналіз структурно-семантичних і комунікативно-прагматичних особливостей ППСПР в англомовній художній прозі.

Об'єктом дослідження є ППСПР в англомовній художній прозі. *Предмет дослідження* – структурно-семантичний та комунікативно-прагматичний аспекти ППСПР в англомовній художній прозі.

Для досягнення мети у дисертації використано *холістичну методику дослідження*, яка охоплює комплекс загальнонаукових і спеціальних лінгвістичних методів.

У роботі розглядаються 3180 ППСПР, виокремлених методом суцільної вибірки з текстів англомовної художньої прози XIX – початку ХХІ століть загальним обсягом близько 8600 друкованих сторінок. Вагомий корнус *фактичного матеріалу* та його ретельна обробка надає можливість авторці зробити науково-об'єктивні висновки.

Наукова новизна отриманих результатів узагальнена у *положеннях*, які винесено на захист. Ключовим з яких вважаємо наступне твердження: «Обов'язковою формально-граматичною і семантичною ознакою ППСПР є поліпредикативність, яка виражає відношення повідомлюваного до дійсності у кожній предикативній частині конструкції, і формус таке речення як цілісну комунікативну одиницю, котра становить один акт комунікації» (с. 23).

Представлена дисертація має *чітку і прозору структуру*, яка відповідає поставленій амбіційній меті. Робота складається з анотацій двома мовами, інформації про публікації автора, переліку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів із висновками, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації – 245 сторінок, обсяг основного тексту – 186 сторінок. Список використаних джерел налічує 301 позицію, із них: 265 – спеціальної літератури, 33 джерела ілюстративного матеріалу та 3 – лексикографічні джерела. У додатках відображені

результати кількісних підрахунків стосовно типів зв'язку, специфіки генерування підрядних речень.

Перший розділ роботи «Теоретичні основи дослідження поліпредикативних складнопідрядних речень» присвячено теоретичному узагальненню та всебічному огляду традиційних підходів до вивчення поставленої проблеми. У фокусі наукового інтересу дослідниці знаходиться питання про наявні аспекти розгляду поліпредикативних речень в англійській мові, ієархічний характер синтаксичних відношень між головною і підрядними частинами речення. Найважливішим узагальненням цього розділу є, з нашої точки зору, твердження про те, що «внутрішня предикативна структура ППСР в англійській мові розкриває своє значення у співвіднесеності модально-часових планів і форм у структурі його конституентів» (с. 64).

У другому розділі «Методика і методологія дослідження поліпредикативного складнопідрядного речення в англомовній художній прозі» охарактеризовано методологію проведеної роботи і переконливо мотивовано застосування залучених методів лінгвістичного аналізу. Оскільки природа сучасних гуманітарних розвідок передбачає всебічне вивчення предмета дослідження, у роботі реалізовано комплексне поєднання структурно-семантичного й комунікативно-прагматичного підходів до предмету наукового вивчення. Дослідниця логічно і послідовно розкриває етапи проведеного дослідження з подальшою деталізацією їх як кроки та детальним поясненням необхідності залучення тих чи інших методів на кожному з них (с. 82–86). Такий підхід, без сумніву, забезпечує позитивні результати у плані забезпечення об'єктивності та наукової достовірності отриманих результатів.

У третьому розділі «Структурно-семантична організація поліпредикативного складнопідрядного речення в англомовній художній прозі» розглянуто специфіку структурно-семантичної організації і

генерування полі предикативних складнопідрядних конструкцій. Певним внеском у теорію англійського синтаксису вважаємо відтворення моделей речень на внутрішньому та зовнішньому рівнях членування (с. 113-130). Особливу увагу привертає в роботі розгляд складнопідрядних моделей крізь призму виражених ними мовленнєвих актів, зроблений на базі дослідження творів художньої літератури (с. 190-195).

У четвертому розділі «Комунікативно-прагматична специфіка поліпредикативного складнопідрядного речення в англомовній художній прозі» присвячено аналізу поліпредикативного складнопідрядного речення як комплексного мовленнєвого акту. Авторка логічно обґруntовує свою концепцію стосовно інтерпретації полі предикативного речення як одного акту комунікації. Науково цікавим є, окрім того, такий висновок з цього розділу: «Поліпредикативні складнопідрядні речення в англомовній художній прозі реалізуються у трьох базових моделях актуального членування: експансією теми, експансією ремі, а також з експансією теми й ремі».

Завдяки застосованому в роботі холістичному підходу, а також достатньому обсягу фактичного матеріалу і його лінгвістично грамотній інтерпретації авторці вдається зробити серйозні, оригінальні та науково нові загальні висновки щодо особливостей структурно-комунікативної організації та функціонування поліпредикативного складнопідрядного речення в англомовному художньому дискурсі. Головним здобутком дисертації є результати глибокого аналізу поліпредикативного складнопідрядного речення, проведеного на зовнішньому та внутрішньому рівнях (с. 200). Зроблені п. Тетяною спостереження підтверджуються високим теоретико-методологічним рівнем виконаного дослідження, забезпеченім кваліфікованим використанням сучасних методів аналізу і достатнім обсягом вибірки фактичного матеріалу.

Теоретична значущість дисертації полягає в тому, що отримані результати дають змогу розширити та поглибити уявлення про структурно-семантичну організацію і комунікативно-прагматичну специфіку ПІСНР в англомовній художній прозі. Використання наукових здобутків авторки, без сумніву, буде в нагоді під час складання навчальних посібників з англійського синтаксису, прагматики, теорії мовленнєвої комунікації та загального мовознавства, а також під час викладання лекцій з перелічених дисциплін, що разом зумовлює **практичну значущість** представленої дисертації.

Стосовно **зауважень**, зазначимо наступне.

1. Авторка не завжди вдало оперує традиційною граматичною термінологією. Так, не зовсім можна погодитися з визначенням в роботі **предикативності** як синтаксичної категорії (с. 28). Доцільніше було б розрізнати терміни «предикатність» і «предикативність», як це роблять, наприклад, М.Я. Блох, Д. Рамpton, Д. Аллертон, Р. Колінз, як терміни, що відносяться до граматичного рівня і комунікативного, відповідно. Те саме зауваження стосується терміну **флективна фразова категорія** (с. 23).

Відомо, що флективність, за визначенням Лінгвістичного енциклопедичного словника НАН України – це «**морфологічний** термін на позначення словозмінюючої афіксації в лексемі». Отже, до синтаксису флективність (у традиційному розумінні) не має жодного відношення.

2. Певне здивування викликає **відсутність у тексті роботи** кількісних даних. Таблиці з підрахунками з'являються тільки у Додатках (наприклад, Додаток Б, с. 240). Підбиваючи логічні підсумки стосовно тої чи іншої моделі речень, авторка навіть уникає їхнього відносного порівняння в аспекті продуктивності в тексті художніх творів (с. 124, 125, 126 та ін.). Кількісне порівняння питомої ваги різних типів поліпредикативних речень в художньому творі, однак, уможливило б окреслення наявних в сучасній англійській мові тенденцій кодування складного повідомлення на

синтаксичному рівні і сприяло б сприйманню зроблених висновків як більш обґрутованих.

3. Досліджаючи об'єкт своєї розвідки, авторка у Першому розділі роботи наводить багато концепцій різних науковців (с. 49-62), але часто **утримується** від висловлення власної позиції, залишаючи кінцеве рішення на роздум читача. Зазначимо тут, що, на думку рецензента, в роботі наведено занадто прізвищ авторів, які часом займають цілі сторінки (с. 18, 19-20, 69 та ін.).

4. Текст дисертаційної роботи в цілому написано достатньо прозорою, науковою мовою. Проте численні скорочення, які потребують постійного звернення до списку умовних скорочень, дуже заважають сприйняттю змісту викладеного матеріалу дослідження. Наприклад: «*Дисертація присвячена дослідженню ППСПР (?), що вже вивчалося у структурно-семантичному - 18c. ППСПР в англомовній художній прозі становить КЛА, який характеризується синкретизмом прагматичних значень. КЛА реалізуються у двох типах: гомогенному і гетерогенному*» (с.24).

Зроблені вище зауваження не впливають на загальне позитивне враження від роботи і не торкаються ані висновків, ані концептуальних положень роботи, що за свою проблематикою, змістом і композиційною структурою відповідає традиційним стандартам написання кандидатських дисертацій.

Публікації авторки є цілком достатніми і, разом з авторефератом, адекватно відбивають положення і висновки, яких дійшла Т. Панькова у своїй дисертації на тему: «**ПОЛІПРЕДИКАТИВНІ СКЛАДНОПІДРЯДНІ РЕЧЕННЯ: СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ І КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТИ** (на матеріалі англомовної художньої прози)». Підкреслимо, що рецензована робота – науково обґрутована, детально спланована лінгвістична розвідка актуальної проблематики.

Виходячи з вищевикладеного, вважаю, що дане дисертаційне дослідження відповідає усім чинним вимогам Департаменту атестації кадрів Міністерства освіти і науки України, зокрема, «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМУ №656 від 19.08.2015 р. та №1159 від 30.12.2015р.), а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови.

Доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри граматики англійської мови
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Морозова І.Б.

